

Cirkulärnr: 1994:94
Diariernr: 1994:1219
Handläggare: Christina Madfors
Avdsek: KEP Förh
Datum: 1994-05-24
Mottagare: Kommunstyrelsen
Personalfrågor
Rubrik: Arbetsdomstolens dom 1994 nr 39 angående frågan om
övertids- eller färdtidsersättning vid bilresa för att hämta
en patient
Bilagor: Arbetsdomstolens dom 1994 nr 39

Personalpolitik 1994-2:28

Nyckelord: Arbetsrätt

Handläggare
Christina Madfors

1994-05-24

Kommunstyrelsen
Personalfrågor

Arbetsdomstolens dom 1994 nr 39 angående frågan om övertids- eller färdtidsersättning vid bilresa för att hämta en patient

Arbetsdomstolen har i dom 1994 nr 39 mellan Landstinget Västernorrland och Svenska Kommunalarbetsförbundet prövat frågan huruvida övertids- eller färdtidsersättning ska utgå vid bilresa för att hämta en patient.

Bakgrund

En heltidsanställd skötare (Malin), vars ordinarie arbetstid den aktuella dagen i juni 1992 var förlagd mellan kl. 14.15 och 21.15, skulle tillsammans med en annan skötare hämta en patient i Uppsala. Arbetskamratens arbetstid var mellan kl. 07.00 och 16.00. Resan påbörjades i Härnösand kl. 07.00 och de hämtade patienten i Uppsala kl. 12.30 och avslutade resan i Härnösand kl. 18.15. Tvist uppkom huruvida övertidsersättning eller färdtidsersättning skulle utges till Malin för tiden mellan kl. 07.00 och 12.30 dvs. den tid då hon reste i en leasingbil, som landstinget tillhandahöll, från Härnösand till Uppsala fram till dess att patienten togs om hand för transport.

Landstinget Västernorrland ansåg att tiden mellan kl. 07.00 och 12.30 skulle ersättas med färdtidsersättning på grund av att Malin inte utfört något arbete utan färdats. Enligt landstinget fördes bilen av arbetskamraten sträckan mellan Härnösand och Uppsala och hon följde bara med som passagerare. Landstinget hävdade vidare att Malin inte beordrats att inställa sig på arbetsplatsen kl. 07.00 utan att ordern inneburit att hon samma dag med landstingets bil skulle hämta en patient i Uppsala kl. 12.30. Tiden därefter började hon utföra arbete i och med att patienten togs om hand för transport för vilket hon fått övertidsersättning för tiden mellan kl. 12.30 och 14.15. Arbetskamraten erhöll övertidsersättning för tiden mellan kl. 16.00 och 18.15.

Svenska Kommunalarbetsförbundet (Kommunal) ansåg däremot att Malin skulle erhålla övertidsersättning mellan kl. 07.00 och 14.15 med åberopande av 35 § medbestämmandelagen. Kommunal menade att Malin beordrats av arbetsgivaren att inställa sig på arbetsplatsen kl. 07.00 och fr.o.m. denna tidpunkt stått till arbetsgivarens förfogande. Vidare åberopades att transporter av patienter utgjorde en del av Malins arbetsuppgifter och därmed skulle ersättning utgå som för arbetad tid. Av betydelse var också att hon inte haft någon möjlighet att disponera över sin tid genom att själv välja färdmedel eller tidpunkt för avresan. Någon särskild arbetsfördelning mellan arbetstagnarna hade inte heller beordrats samt att de turats om att köra bilen. Det gemensamma framförandet av bilen var enligt Kommunal att anse som ett arbete som utförts för arbetsgivarens räkning.

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen konstaterade att det inte fanns någon definition av uttrycken "arbete" eller "övertidsersättning" i § 30 AB 89. Domstolen fann inte heller att parternas bevisning gav uttryck för att någon vägledande praxis etablerats i frågan utan prövade målet på mer allmänna grunder.

Domstolen fann att en förutsättning för rätt till övertidsersättning är att arbetstagaren beordrats att utföra arbete på övertid. Domstolen konstaterade vidare att genom tolkning av § 30 AB 89 så medger inte ordalydelsen att "varje order som innebär att en arbetstagares fritid tas i anspråk för en resa är att se som en beordran om övertidsarbete." Arbetsdomstolen slog även fast att en sådan tolkning annars hade inneburit "att övertidsersättning alltid skulle utgå för sådan tid utom ordinarie arbetstid då en arbetstagare färdas för att inställa sig på en anvisad plats utan att arbetstagaren utför något arbete under färden."

I målet ansåg arbetsdomstolen att Malin beordrats arbete i förväg genom att det inte fanns anledning att utgå ifrån annat än att det krävdes att hon påbörjade resan kl. 07.00 till Uppsala i en av landstinget disponerad bil. Därmed saknade det även betydelse om transporten hade kunnat företas med något annat färdmedel. Vidare uttalade domstolen att det "genom landstingets val har det uppenbarligen legat i landstingets intresse att få bilen körd till Uppsala. Patienten kunde ju annars inte bli transporterad på det sätt landstinget bestämt."

Domstolen fann det fastställt att båda arbetstagnarna körde bilen under resan, men att det inte framgick om Malin framförde bilen under någon del av färden till Uppsala. Vidare konstaterade domstolen att landstinget inte hade fördelat uppgifterna att köra bilen och ta ansvar för patienten mellan arbetstagnarna eller att arbetsgivaren på annat sätt gett dem anvisningar om vem som hade i uppgift att framföra bilen under resan till Uppsala. Mot bakgrund av detta ansågs landstinget ålagt Malin och hennes arbetskamrat ett gemensamt ansvar för att patienten blev hämtad i Uppsala med den anvisade bilen. Härigenom ansåg domstolen att Malin under färden till Uppsala utförde verksamhet för landstingets räkning som i vart fall var att jämställa med arbete och som fick anses beordrat i förväg och därmed hade hon rätt till övertidsersättning.

Kommentar

Frågan om arbetstagares rätt till ersättning under färdtid har prövats av arbetsdomstolen i några domar och för den kommunala sektorn kan nämnas AD 1967 nr 30 som avsåg en museivaktmästare som - på arbetsgivarens order - följt med en flyttbuss med skyldighet att inte lämna bussen obebaktad. Arbetsdomstolen jämställde detta med att det varit fråga om en fortlöpande bevakningsuppgift och därmed betraktades det som en form av aktiv tjänstgöring med rätt till övertidsersättning.

Arbetsdomstolen konstaterade vidare att "ordalydelsen medger inte den tolkningen att varje order som innebär att en arbetstagares fritid tas i anspråk för en resa är att se som en beordran om övertidsarbete. En sådan tolkning skulle innebära att övertidsersättning alltid skulle utgå för sådan tid utom ordinarie arbetstid då en arbetstagare färdas för att inställa sig på en anvisad plats utan att arbetstagaren utför något arbete under färden. SKAF har inte heller påstått att bestämmelsen har denna betydelse. SKAF:s talan är att förstå så att Malin Nordlander beordrades att inställa sig den aktuella morgonen kl 07.00 för att utföra arbete i avtalsbestämmelsens mening."

I förevarande mål ansåg arbetsdomstolen att arbetsgivaren ålagt skötarna ett gemensamt ansvar att hämta patienten i den anvisade bilen genom att inte ha fördelat arbetsuppgifterna mellan skötarna avseende dels att köra bilen, dels att ta ansvar för patienten. På grund härav hade Malin utövat sådan verksamhet för arbetsgivarens räkning att resan för hennes del var att betrakta som arbetstid och inte som restid.

Arbetsdomstolens dom 1994 nr 39 innebär att om arbetstagaren inte har möjlighet att fritt få välja färdmedel på grund av att arbetsgivaren bestämt detta - och oavsett om arbetstagaren framför fordonet eller medföljer som passagerare - eller om arbetsgivaren beordrar arbetstagaren att företa en resa vid ett bestämt klockslag och på ett särskilt angivet sätt, anses det inte som resa på arbetstagarens fritid utan i stället ska resan utgöra verksamhet som är att jämställa med arbete åt arbetsgivaren.

Förpassningsresor

Enligt vår mening gäller fortfarande huvudregeln vid s.k. förpassningsresor som vårdare företar med patient (se AD 1963 nr 10). Huvudregeln innebär att endast den del av resan som faller utanför ordinarie arbetstid och under vilken vårdare utövar tillsyn över patienten är att betrakta som arbetstid. Detta betyder att konsekvenserna av arbetsdomstolens dom 1994 nr 39 - blir begränsade till sådana situationer där förhållandena är helt likartade med dem som gällde i Härnösandsfallet.

Patientresor

Slutligen vill vi även påminna om de särskilda förhållanden som gäller vid s.k. patientresor som inte får förväxlas med ovannämnda förpassningsresor. Patientresor är sådana resor som anordnas för rekreation, rehabilitering eller jämförbara syften. Deltagande i patientresor ligger inte inom ramen för den ordinarie arbetsskyldigheten utan sker efter frivilligt åtagande från arbetstagarens sida.

De centrala parterna har för patientresor angivit vissa principer som generellt kan gälla i dessa frågor; se härom cirkulär nr 18/1980 punkt 10 med avseende på riktlinjer för lokala överenskommelser om förmåner för arbetstagarer som deltar i patientresor.

Bilaga: Arbetsdomstolens dom 1994 nr 39.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Kommunalekonomi och Personalpolitik
Förhandlingssektionen

Markus Gustafsson

Christina Madfors